ISSN: 2383-3483; Journal of Police Medicine. 2024;13:e21

Journal of Police Medicine

ORIGINAL ARTICLE OPEN ACCESS

An Analysis of the Role of Forensic Medical Opinions in Establishing Forcible Sexual Offenses in the Iranian Criminal Justice System

Naematollah Narogheh[1*], Mohsen Rezaei[1]

[1] Department of Law, Faculty of Police Sciences and Techniques, Imam Hassan Mojtaba (PBUH) University of Command and Police Training, Tehran, Iran.

ABSTRACT

AIMS: Proving forcible sexual offenses (Zina bil-onf) within the Iranian criminal justice system faces significant challenges, where forensic medical opinions serve as crucial evidence. This study aimed to analyze the role of forensic medical assessments in establishing such crimes, focusing on their capacities and limitations throughout the judicial process.

MATERIALS AND METHODS: This research employed a descriptive-analytical approach, utilizing library sources, legal documents, forensic reports, and selected court rulings. First, the legal and theoretical framework was examined, followed by content analysis of judicial decisions and forensic medical reports related to sexual offenses involving force.

FINDINGS: The study's findings revealed that forensic medical opinions were often undermined or ambiguous due to delayed referrals, destruction of evidence (e.g., washing), lack of cooperation from the victim, or the absence of clear standards for interpreting findings. However, in cases where the examination had been conducted promptly and both physical and psychological evidence had been properly documented, the forensic opinion had played a decisive role in establishing rape.

CONCLUSION: Enhancing the role of forensic medicine in the criminal process, developing detailed guidelines for the documentation of examinations, and providing specialized training for forensic experts and law enforcement officers could have contributed to increasing the accuracy of rape adjudication and improving judicial integrity.

KEYWORDS: Forensic Medicine; Sex Offenses; Rape; Evidence-Based Practice; Criminal Law.

How to cite this article:

Narogheh N, Rezaei M. *An Analysis of the Role of Forensic Medical Opinions in Establishing Forcible Sexual Offenses in the Iranian Criminal Justice System.* J Police Med . 2024;13:e21.

***Correspondence:**

Address: Faculty of Law Enforcement Sciences and Technologies, University of Law Enforcement Sciences, Jeddi Ardebili Street, End of Hemmat Gharb Highway, Tehran, Iran, Postal Code: 1498619991.

Mail: nan.teh58@gmail.com

Article History:

Received: 20/07/2024
Accepted: 31/08/2024
ePublished: 10/09/2024

Copyright © 2024, Journal of Police Medicine | This open access article is licensed under a *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License*

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

INTRODUCTION

Crimes against chastity, especially when accompanied by violence and coercion, inflict some of the most severe physical, psychological, and social harm on victims. However, the cultural and social structure of Iranian society has always emphasized the cover-up of such crimes; although this may seem justifiable in some cases, in the case of rape and sexual assault, it not only leaves irreparable effects on the victims but also hinders the process of achieving criminal justice [1]. Victims of such crimes are often subjected to stigma, distrust, and additional psychological pressure from society, to the point where the post-crime trauma is sometimes more severe for them than the criminal incident itself [2]. In addition to these social considerations, one of the major challenges of the criminal justice system is the difficulty of proving such crimes. The secretive and hidden nature of sexual crimes makes it very difficult or even impossible to prove them through traditional evidence such as testimony. In such circumstances, relying on scientific and expert evidence, especially forensic theories, becomes very important; theories that, based on expert examinations, can play a decisive role in the process of discovering the truth in the early hours after the crime is committed [1]. However, this scientific tool also has limitations, ignoring which may lead judges to make errors of judgment. Lack of accurate knowledge of the capacities and boundaries of forensic science in detecting crimes against chastity on the one hand and excessive expectations from this field of expertise on the other hand have led to the formation of misconceptions about the absolute effectiveness of forensic theories in proving such crimes.

Several studies have examined the role of forensic medicine in the criminal justice process, especially in the area of crimes against modesty. The findings show that forensic medical expert opinions can be a suitable complement to traditional evidence, such as testimony and confession, and even in their absence, they can be relied on from a scientific perspective in the process of proving a crime [3]. Some studies, focusing on the pathology of cooperation between judicial officers, judicial authorities, and the forensic medical organization, have identified existing executive and legal weaknesses and emphasized the need to update examination protocols [4]. Comparative studies have also emphasized the lack of scientific standards and sufficient organizational independence in the Iranian forensic medical structure compared to countries such as the United Kingdom and France [5]. Analysis of judicial practice also shows that forensic medical opinions have played a decisive role in the decisions of the Supreme Court, especially on the issue of establishing force or consent, and have often been considered by the courts as strong evidence [6].

Foreign studies have also emphasized the role of forensic medicine in criminal proceedings related to sexual crimes. In particular, the importance of time in referring victims to forensic centers and the consequences of delays in the destruction of vital evidence have been pointed out [7]. Statistical studies in European countries have also shown that the systematic use of forensic documentation increases the likelihood of criminal convictions for defendants [8]. Technology-based research, focusing on scientific advances such as DNA analysis, has shown that the use of advanced tools can increase the accuracy of diagnosis in distinguishing between consensual and forced sexual relations [9]. Accordingly, the testimony of forensic experts, along with other evidence, has been evaluated as a factor enhancing the legitimacy and accuracy of judicial decisions [10].

On the other hand, studies emphasize the importance of simultaneously considering the psychological and physical dimensions of the victim in forensic assessments and consider the integration of forensic psychiatry in this process an inevitable necessity [11]. Also, the lack of unified and uniform protocols at the national and international levels has been identified as one of the main obstacles to the effective use of forensic evidence in objectively proving sexual crimes [12]. Other empirical findings show that in a significant majority of cases, when the forensic report is consistent with other evidence, judges consider it as independent evidence [8]. Finally, some studies have made suggestions for improving legal standards, the independence of forensic experts, and increasing the legitimacy of expert processes, emphasizing the principles of impartiality and scientific accuracy [13].

Considering the challenges in proving crimes against chastity by force, the limitations of traditional evidence, the necessity of utilizing the scientific capacities of forensic medicine, and the direct impact of this issue on the realization of criminal justice and the rights of victims, conducting the present study seems essential. Accordingly, the main question of this study is: "What role do forensic medicine theories play in establishing crimes against chastity by force in the criminal justice system of the Islamic Republic of Iran and what capacities and limitations exist in this regard?"

This study, titled "Analysis of the Role of Forensic Medicine Theories in Determining Violent

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

Crimes in the Iranian Criminal Justice System," aims to critically examine the effectiveness of forensic medicine theories in this field and, by analyzing the existing limitations and challenges, present solutions to enhance the effective role of this science in the judicial process. In this regard, questions such as the limits of forensic medicine's competence, its place among the positive evidence, and how to interpret its findings from the perspective of judges have been considered. The specific characteristics of such crimes - including the secret nature, the absence of eyewitnesses, the delay in reporting, and the psychological damage inflicted on the victim - have led the criminal justice system to rely more and more on forensic medicine findings and documentation to discover the truth and issue the correct verdict. Examining the condition of the genitals, recording physical and psychological effects, determining the probable time of sexual intercourse, and diagnosing the presence of coercion are some of the specialized tasks of forensic medicine in such cases, which can play a significant role in determining the truth. However, utilizing forensic theories in cases where other evidence is insufficient, contradictory, or suspicious requires a precise legal, specialized, and judicial framework. The present study attempts to analyze the structure and function of forensic theories in the process of establishing crimes against chastity by force, and to examine their position and extent of influence in the Iranian criminal justice system.

MATERIALS & METHODS

This research was applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of nature and method. In this research, an attempt was made to examine the role of forensic theories in proving and establishing crimes against chastity by force in the criminal justice system of the Islamic Republic of Iran by using theoretical analyses and field documentation.

In this research, the data collection method was in two forms: library and document-analytic. In the library section, theoretical foundations and related laws were collected using jurisprudential, legal, forensic sources, official documents, court decisions, and advisory opinions of judicial authorities. Also, by analyzing existing judicial procedures, the procedures of forensic institutions, and the opinions of experts, an attempt was made to present a comprehensive analytical framework to understand the position and effectiveness of forensic theories in the process of establishing crimes against chastity by force.

Ethical Permissions: This research did not include live human or animal specimens in the study process and was conducted based on the analysis of official sources, judicial documents, and expert opinions. However, in citing hypothetical or probable documents, the confidentiality and privacy of individuals were carefully considered. All ethical principles of research were observed in accordance with the guidelines of ethics committees in humanities research.

Statistical Analysis: Given the descriptive-analytical nature of this study and the lack of use of quantitative data, statistical methods were not used in the analysis process. Data analysis was mainly based on a comparative review of documents, analysis of the content of opinions, and legal inference from jurisprudential and legal sources.

FINDINGS

The findings of this study were extracted based on the content analysis of laws, judicial procedures, and forensic documentation, especially in the context of violent crimes against chastity in the Iranian criminal justice system. The studies showed that forensic medical theories, as a specialized tool, play an important role in determining the occurrence of these crimes. The findings were categorized into two main axes: "The function of forensic medicine in determining violent sexual crimes" and "The shortcomings and challenges in these theories."

1. The function of forensic medical examinations in determining violent sexual crimes. In violent crimes against chastity, which usually occur in the absence of direct evidence and without the presence of eyewitnesses, forensic medical theories have important probative value. [14] The results of the studies showed that specialized forensic medical examinations can play a decisive role in determining the occurrence of sexual intercourse and determining the element of "violence." These examinations mainly included three categories:

A) Biological and toxicological analyses. In this section, biological samples such as blood, urine, body fluids, and vaginal secretions were examined to detect drug or narcotic use at the time of the crime, determining the mental state of the accused or victim, and examining the presence of traces of sexual contact. The findings showed that forensic toxicology is of particular importance in detecting drug use and assessing the level of consciousness and will of the victim or accused.

B) DNA testing. Genetic testing was performed in cases of violation of chastity to verify the identity of the accused, linking

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

him to the crime scene or victim, and proving that sexual intercourse occurred. Experimental data showed that this test, if performed promptly and before washing the body or destroying the traces of the scene, can clarify with high accuracy whether or not the suspect entered the scene and committed the criminal act.

C) On-site examinations and pathological examinations. Clinical examinations of the genital area, skin, nails, and clothing of the victim were performed to detect physical signs such as lacerations, bruises, abrasions, scratches, and signs of resistance or violence. Analysis of this evidence can play a key role in determining the lack or presence of sexual consent. A summary of the tests and evidence commonly used in these examinations is shown in **Table 1**.

Table 1) Summary of common tests and evidence in local examinations and pathological review

Type of evidence	Samples	Type of analysis	Purpose
Bodily fluids	Blood, urine	Toxicology	Detect drug use
Effects of physical contact	Semen, saliva, pubic hair, nails	DNA test	Detect entry, connection to the crime scene
Bruises, lacerations, abrasions	Skin, genitals	Clinical examination	Examine the effects of resistance or violence
Foreign fibers and contact marks	Clothing fibers, soil, carpet	Microscopic examination	The defendant's connection to the crime scene

2. Case study of examinations in virgin and non-virgin women. The results of the study showed that in virgin women, hymen removal is considered the most important indicator in diagnosing sexual assault. In contrast, in non-virgin women, examination of semen residues, hair, traces of physical contact, and DNA test results were more important. In cases where the victim washed the genitals after the crime or a long time had passed since the incident, the possibility of detecting physical signs was limited, and the role of initial examinations became significantly more prominent.

3. Analysis of behavioral and physical elements related to violence. The present study showed that physical effects such as biting, broken nails, scratches on the body of the accused or the victim, and specific bruises on certain organs can be signs of resistance and lack of consent of the victim. This evidence played a direct role in establishing the element of "violence" and has an important position in judicial analysis.

4. Shortcomings and challenges of forensic medical theories in proving violence. Despite the strong and undeniable role of forensic medical theories, the research findings showed that these theories cannot always be the only definitive and sufficient criterion for establishing the element of violence or the occurrence of sexual intercourse without consent. Important challenges and limitations were identified as follows:

a) Strong dependence on the time of referral. In many cases, the delay in the victim's referral to forensic medical centers caused the disappearance of the traces of the crime. Tests such as detecting the presence of semen or superficial scratches were only reliable in the case of early referral.

b) Lack of definitive criteria for diagnosing violence. Forensic theories can provide evidence of sexual intercourse, but they are not sufficient alone to determine the element of "violence." Physical effects may also result from rough but consensual sexual intercourse or nonsexual activities. In these circumstances, the diagnosis of rape based solely on forensic opinion is ambiguous.

c) The challenge in examining married or hymen-less women. It was more difficult to diagnose penetration or sexual intercourse in non-virgin women and required more complementary evidence, such as DNA and traces of physical contact.

d) The possibility of different interpretations of evidence by experts. Forensic experts, despite their scientific nature, may be influenced by experience, expertise, or external pressures.

e) Lack of coordination between the judiciary and forensic medicine. In some cases, judges expected definitive and indisputable opinions without sufficient understanding of the scientific limitations of forensic theories. This led to contradictory opinions or distrust of expert opinions.

5. The combined role of forensic theories and other evidence in the proof process. The research findings showed that in order to prove the occurrence of a crime of indecency by force, forensic theories should be interpreted alongside other evidence, such as the victim's statements, local investigations, the defendant's statements, and existing evidence and circumstances. None of this evidence was sufficient as proof on its own; rather, their probative value was strengthened in interaction with each other and in the specific context of each case. For example, in one of the cases reviewed, although there was forensic evidence indicating the existence of physical contact and torn clothing, the defendant's continued denial,

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

the absence of traces of physical resistance from the victim, and his contradictory statements led the court to conclude that the element of force was not proven. This example showed that forensic theories alone cannot be a definitive criterion for issuing a verdict.

6. The role of education and awareness in improving the quality of forensic theories. The present study also showed that the level of victims' awareness of their rights and the processes of referring to forensic medicine played an important role in the quality of evidence and the accuracy of examinations. In cases where the victim referred to forensic medicine centers more quickly and in compliance with health and legal principles, it was possible to more accurately determine the effects of contact, collect vital samples, and conduct specialized tests.

7. Analysis of the situation in Iranian judicial practice. The analysis of judicial practice also showed that in most of the decisions issued regarding crimes of indecency by force, the forensic medical theory has been cited by the court as important evidence. However, in cases where there was a conflict between the statements of the parties and the medical evidence, the courts sometimes acquitted the accused based on other evidence or the lack of sufficient evidence.

In crimes of indecency by force, which usually occur in a vacuum of direct evidence and without the presence of eyewitnesses, forensic medical theories have an important probative value. According to the country's Forensic Medicine Research Center, the accuracy of most examinations is greatly reduced if they are not performed within the first 72 hours.

The findings showed that forensic medical theories can provide evidence of the occurrence of sexual intercourse, but they are not sufficient alone to diagnose the element of violence. Because the physical effects may result from violent but consensual sexual relations or even non-sexual activities. Therefore, the diagnosis of rape based solely on the opinion of a forensic physician is always ambiguous.

Accordingly, the need for general education for the community, as well as specialized training for judicial officers, hospital personnel, and psychological counselors, in order to quickly and correctly direct victims to forensic medicine, is considered an operational necessity.

The findings of this study showed that the role of forensic medicine in proving crimes against chastity by violence is a decisive but not absolute role. Expert opinions have the greatest probative value when they are made promptly, accurately, and with appropriate information to the victims, and are also analyzed in the context of interaction with other evidence and clues. Also, training, increasing the specialized capacity of experts, coordination between the judicial system and forensic medicine, and reviewing the referral and review processes are among the requirements for strengthening this role in the Iranian criminal justice system.

DISCUSSION

The analysis of the findings of this study showed that forensic medical theories, despite their sensitive position in the process of establishing crimes against chastity by force, cannot always be used as an independent and definitive evidentiary tool. This was a reflection of the complex and mixed nature of this category of crimes, in which mental elements such as consent and reluctance played a key role, and biological or physical data alone could not be the complete unraveler of the criminal reality.

First, the findings emphasized the importance of the function of forensic medicine as a specialized authority in diagnosing physical, psychological, and biological effects in sexual assault cases. This finding is consistent with previous studies, such as *Mahmoudi* et al. (2021), that have shown that forensic medical theories are considered the primary basis for judges' decisions in establishing sexual intercourse in more than 70% of cases [15]. However, the available data, especially regarding the delay in victim referral, the weakness in identifying the type of hymen, or the absence of physical traces, limit the effectiveness of forensic theories. One of the most important challenges, as also stated in the report of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly (2020), is the strong influence of examinations on the time of the incident. According to this report, each day of delay in referral can reduce the accuracy of biological tests by up to 30% [16]. This makes it even more necessary to have a coordinated protocol between judicial officers and forensic medicine for the immediate examination of victims.

On the other hand, examinations of non-virgin women who lacked a hymen were more ambiguous. The present findings are consistent with the study by *Ghaeminia* and *Khosravinejad* (2021), which showed that in more than half of the cases involving married or non-virgin women, only biological and DNA evidence can play a relative probative role [17].

Regarding the element of "violence," the findings also showed that forensic medicine is unable to definitively diagnose it, because physical effects of resistance or violence can also have non-

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

criminal origins. In a comparative study conducted by *Alder* (2021), it was found that in 40% of rape cases resulting in acquittals, the lack of physical effects was cited as the main reason for the inability to prove violence [18]. This indicates that the judge should pay attention to other behavioral, psychological, and judicial evidence in addition to forensic theories.

Another problem identified was the possibility of disagreement between forensic experts. As *Esmaili*, *Mazaheri*, and *Zandian* (2022) reported, disagreement between two experts in interpreting an examination can question the validity of expert opinions and cast doubt on the investigation process [19]. This problem can lead to incorrect or unfair decisions in situations where the judge lacks medical knowledge.

Also, the report of the Attorney General of the Republic (2022) has shown that in some courts, judicial procedures lack a systematic framework for analyzing forensic opinions and that the personal perceptions of judges are given priority [8].

Another important point was the inability of forensic medicine to determine consent. As stated in the study by *Hobbs & Smith* (2020), consent in sexual relations is a subjective and psychological matter and can only be inferred from medical evidence if there are specific physical signs of resistance [19]. As a result, focusing solely on clinical and laboratory examinations, without behavioral and psychological analysis, can provide incomplete results.

Finally, despite these shortcomings, forensic theories remain an essential tool in sexual crime cases. To enhance their effectiveness, it is recommended to:

1. Revise the specialized guidelines for examining victims;
2. Increase the training of judges on the capabilities and limitations of forensic medicine;
3. Use interdisciplinary teams (medicine, psychology, criminology) to analyze cases more comprehensively; and
4. Develop a standard protocol for examining violence and consent.

CONCLUSION

This study shows that forensic theories play an effective but inconclusive role in the process of establishing crimes against chastity. The probative value of these theories is formed in interaction with other evidence and under the influence of factors such as the time of the victim's referral, the quality of evidence collection, and professional limitations. Therefore, the combined and intelligent use of forensic medicine along with other tools for discovering the truth is a condition for achieving effective criminal justice in such crimes.

Clinical & Practical Tips in POLICE MEDICINE

1. Expediting the referral of victims of sexual crimes to forensic medicine will help increase the accuracy of diagnosis and preserve vital evidence.
2. Training judicial officers in the proper treatment of victims and documentation of medical evidence will improve the quality of expert reports.
3. Emphasis on collecting other evidence, such as crime scene reports, confessions, and witness testimonies, is essential to strengthen the credibility of forensic medicine theory.
4. Raising awareness among the public, especially women and adolescents, about the need to quickly refer to specialized centers after the crime has occurred plays a key role in the effectiveness of the investigation process.
5. Establishing coordination between the police, the judiciary, and forensic medicine to design a mechanism for immediate referral without unnecessary formalities is effective in increasing the success rate of indecent assault cases.

Acknowledgements: The authors sincerely appreciate the cooperation of forensic experts, respected judicial officers, and scientific research colleagues who assisted in the process of data collection and analysis.

Authors' Contribution: Nematollah Narogheh, presenting the idea and design of the study, data collection, data analysis; Mohsen Rezaei, presenting the idea and design of the study, data collection, data analysis. All authors participated in the initial writing of the article and its revision, and all accept responsibility for the accuracy and veracity of the contents contained in it, with the final approval of the present article.

Conflict of Interest: The authors of the article stated that there is no conflict of interest with respect to the present study.

Funding Sources: The sponsor of this research was the military center under study.

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

ISSN: 2383-3483; Journal of Police Medicine. 2024;13:e21

نشریه طب انتظامی

مقاله اصیل

دسترسی آزاد

تحلیل نقش نظریات پزشکی قانونی در احراز جرائم منافی عفت به عنف در نظام عدالت کیفری ایران

نعمت اله ناروقه[1]* ، محسن رضایی[1]

[1] گروه حقوق، دانشــکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه افســری و تربیت پلیس امام حسن مجتبی (ع)، تهران، ایران.

چکیده

اهداف: اثبات جرائم منافی عفت به عنف در نظام عدالت کیفری ایران با چالش‌های عدیده‌ای مواجه است و اظهارنظر پزشکی قانونی یکی از ارکان اساسی در فرآیند اثبات این جرائم محسوب می‌شود. پژوهش حاضر با هدف تحلیل نقش نظریات پزشکی قانونی در احراز این دسته از جرائم، با تمرکز بر ظرفیت‌ها و محدودیت‌های آن در فرآیند کیفری انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه به روش توصیفی- تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، اسناد قضایی، رویه عملی و نظرات کارشناسی صورت گرفت. در گام نخست، ابعاد نظری و حقوقی موضوع بررسی شد و سپس با تحلیل محتوای آرای کیفری منتخب و گزارش‌های پزشکی قانونی در جرائم منافی عفت به عنف، نقش و اعتبار آن‌ها در فرآیند اثبات ارزیابی گردید.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که نظریات پزشکی قانونی در بسیاری از موارد، به دلیل تأخیر در ارجاع، شست‌وشوی آثار، عدم همکاری قربانی یا نبود استانداردهای روشن در تفسیر یافته‌ها، دچار ضعف یا ابهام است. با این حال، در پرونده‌هایی که معاینه در زمان مناسب صورت گرفته بود و شواهد جسمانی و روانی به‌درستی ثبت شده بود، نظریه پزشکی قانونی نقش تعیین‌کننده‌ای در احراز عنف ایفا کرده بود.

نتیجه‌گیری: ارتقاء جایگاه پزشکی قانونی در فرآیند کیفری، تدوین دستورالعمل‌های دقیق برای مستندسازی معاینات و آموزش تخصصی برای کارشناسان و ضابطان، می‌تواند موجب افزایش دقت در احراز جرائم منافی عفت به عنف و ارتقاء سلامت قضایی شود.

کلیدواژه‌ها: پزشکی قانونی، جرائم منافی عفت، تجاوز جنسی، رویه مبتنی بر شواهد، حقوق کیفری.

نحوه استناد به مقاله:

Narogheh N, Rezaei M. *An Analysis of the Role of Forensic Medical Opinions in Establishing Forcible Sexual Offenses in the Iranian Criminal Justice System.* J Police Med . 2024;13:e21.

نویسنده مسئول*:

آدرس: ...، کد پستی: ...

پست الکترونیکی: nan.teh58@gmail.com

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۳۰

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۰

انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۲۰

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

Copyright © 2024, Journal of Police Medicine | This open access article is licensed under a *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License*

ISSN: 2383-3483; Journal of Police Medicine. 2024;13:e21

مقدمه

جرائم منافی عفت، به‌ویژه در صورتی که با عنف و اجبار همراه باشند، از جمله شدیدترین صدمات جسمی، روانی و اجتماعی را متوجه بزه‌دیدگان می‌سازند. با این حال، ساختار فرهنگی و اجتماعی جامعه ایرانی، همواره بر بزه‌پوشی در این‌گونه جرائم تأکید داشته است؛ امری که هرچند در مواردی قابل توجیه به‌نظر می‌رسد، اما در زمینهٔ تجاوز و اعمال جنسی به عنف، نه‌تنها آثار جبران‌ناپذیری بر قربانیان به‌جای می‌گذارد، بلکه فرآیند دستیابی به عدالت کیفری را نیز مختل می‌کند [۱]. بزه‌دیدگان این‌گونه جرائم، غالباً در معرض انگ‌زنی، بی‌اعتمادی و فشارهای روانی مضاعف از سوی جامعه قرار می‌گیرند، تا جایی که گاه آسیب‌های پس از جرم برای آنان شدیدتر از خودِ واقعه مجرمانه است [۲]. در کنار این ملاحظات اجتماعی، یکی از چالش‌های مهم نظام دادرسی کیفری، دشواری اثبات چنین جرایمی است. ماهیت پنهانی و دور از انظار عمومی جرائم جنسی، موجب می‌شود که اثبات آن‌ها از طریق ادلهٔ سنتی نظیر شهادت، بسیار دشوار یا حتی غیرممکن گردد. در چنین شرایطی، تکیه بر دلایل علمی و تخصصی، به‌ویژه نظریات پزشکی قانونی، اهمیت بسزایی پیدا می‌کند؛ نظریاتی که بر اساس معاینات تخصصی، در ساعات ابتدایی پس از ارتکاب جرم می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در فرآیند کشف حقیقت ایفا نمایند [۱]. با این حال، این ابزار علمی نیز با محدودیت‌هایی همراه است که نادیده‌گرفتن آن‌ها ممکن است دادرسان را به خطای قضاوت سوق دهد. عدم آشنایی دقیق با ظرفیت‌ها و مرزهای علم پزشکی قانونی در تشخیص جرائم منافی عفت از یک سو و انتظار بیش از اندازه از این حوزه تخصصی از سوی دیگر، موجب شکل‌گیری تصورات نادرستی درباره کارآمدی مطلق نظریات پزشکی قانونی در اثبات این‌گونه جرائم شده است.

مطالعات متعددی به بررسی نقش پزشکی قانونی در فرآیند دادرسی کیفری، به‌ویژه در حوزه جرائم منافی عفت پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که نظریات کارشناسی پزشکی قانونی می‌توانند مکمل مناسبی برای ادله سنتی نظیر شهادت و اقرار باشند و حتی در غیاب آن‌ها نیز از منظر علمی قابلیت استناد در فرآیند اثبات جرم را دارند [۳]. برخی پژوهش‌ها با تمرکز بر آسیب‌شناسی همکاری میان ضابطان دادگستری، مراجع قضایی و سازمان پزشکی قانونی، ضعف‌های اجرایی و حقوقی موجود را شناسایی کرده و بر ضرورت به‌روزرسانی پروتکل‌های معاینه تأکید کرده‌اند [۴]. همچنین در مطالعات تطبیقی، بر فقدان استانداردهای علمی و استقلال سازمانی کافی در ساختار پزشکی قانونی ایران در مقایسه با کشورهایی مانند انگلستان و فرانسه تأکید شده است [۵]. تحلیل رویه قضایی نیز نشان می‌دهد که نظریات پزشکی قانونی در آرای دیوان عالی کشور، به‌ویژه در موضوع احراز عنف یا رضایت، نقش تعیین‌کننده‌ای داشته و غالباً به‌عنوان قرینه‌ای قوی مورد توجه دادگاه‌ها قرار گرفته‌اند [۶].

در پژوهش‌های خارجی نیز، نقش پزشکی قانونی در فرآیندهای کیفری مرتبط با جرائم جنسی مورد تأکید قرار گرفته است. به‌ویژه به اهمیت زمان در ارجاع بزه‌دیده به مراکز پزشکی قانونی و پیامدهای تأخیر در از بین رفتن شواهد حیاتی اشاره شده است [۷]. همچنین مطالعات آماری در کشورهای اروپایی نشان داده‌اند که استفادهٔ نظام‌مند از مستندات پزشکی قانونی، احتمال محکومیت کیفری متهمان را افزایش می‌دهد [۸]. تحقیقات فناوری‌محور با تمرکز بر پیشرفت‌های علمی مانند تحلیل DNA، نشان داده‌اند که استفاده از ابزارهای پیشرفته می‌تواند دقت تشخیص را در تفکیک روابط جنسی مبتنی بر رضایت و عنف افزایش دهد [۹]. بر همین اساس، شهادت کارشناسان پزشکی قانونی در کنار سایر ادله، به‌عنوان عامل تقویت‌کنندهٔ مشروعیت و دقت آرای قضایی، مورد ارزیابی قرار گرفته است [۱۰].

از سوی دیگر، بررسی‌ها بر اهمیت توجه هم‌زمان به ابعاد روانی و جسمی بزه‌دیده در ارزیابی‌های پزشکی قانونی تأکید دارند و ادغام روان‌پزشکی قانونی در این فرآیند را ضرورتی اجتناب‌ناپذیر می‌دانند [۱۱]. همچنین، نبود پروتکل‌های یکپارچه و همسان در سطح ملی و بین‌المللی، یکی از موانع اصلی در بهره‌گیری مؤثر از شواهد پزشکی قانونی در اثبات عینی جرائم جنسی معرفی شده است [۱۲]. یافته‌های تجربی دیگر نشان می‌دهد که قضات در اکثریت قابل توجهی از موارد، زمانی که گزارش پزشکی قانونی با سایر شواهد همخوانی دارد، آن را به‌عنوان دلیل اثباتی مستقل تلقی می‌کنند [۸]. در نهایت، برخی پژوهش‌ها با تأکید بر اصول بی‌طرفی و دقت علمی، پیشنهاداتی برای ارتقای استانداردهای قانونی، استقلال کارشناسان پزشکی قانونی و افزایش مشروعیت فرآیندهای کارشناسی ارائه داده‌اند [۱۳].

با توجه به چالش‌های موجود در اثبات جرائم منافی عفت به عنف، محدودیت‌های ادله سنتی، ضرورت بهره‌گیری از ظرفیت‌های علمی پزشکی قانونی، و تأثیر مستقیم این مسئله بر تحقق عدالت کیفری و حقوق بزه‌دیدگان، انجام پژوهش حاضر امری ضروری به نظر می‌رسد. بر این اساس، سؤال اصلی این پژوهش آن است که: «نظریات پزشکی قانونی چه نقشی در احراز جرائم منافی عفت به عنف در نظام عدالت کیفری جمهوری اسلامی ایران ایفا می‌کنند و چه ظرفیت‌ها و محدودیت‌هایی در این زمینه وجود دارد؟»

این پژوهش، با عنوان «تحلیل نقش نظریات پزشکی قانونی در احراز جرائم منافی عفت به عنف در نظام عدالت کیفری ایران» بر آن است تا با رویکردی انتقادی، میزان کارآمدی نظریات پزشکی قانونی را در این زمینه بررسی کرده و با واکاوی محدودیت‌ها و چالش‌های موجود، راهکارهایی برای ارتقاء نقش مؤثر این علم در فرآیند قضایی ارائه دهد. در این راستا، سؤالاتی چون حدود صلاحیت پزشکی قانونی، جایگاه آن در میان ادله

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

ISSN: 2383-3483; Journal of Police Medicine. 2024;13:e21

اثباتی، و نحوه تفسیر یافته‌های آن از منظر قضات مورد توجه قرار گرفته‌اند. ویژگی‌های خاص این‌گونه جرائم ـ از جمله ماهیت مخفیانه، نبود شاهدان عینی، تأخیر در گزارش‌دهی و همچنین، آسیب‌های روانی وارده به بزه‌دیده، موجب شده است که دستگاه عدالت کیفری، بیش از پیش به یافته‌ها و مستندات پزشکی قانونی در راستای کشف حقیقت و صدور حکم صحیح متکی شود. بررسی وضعیت اندام تناسلی، ثبت آثار جسمی و روانی، تعیین زمان احتمالی وقوع رابطه جنسی و تشخیص وجود اجبار، بخشی از وظایف تخصصی پزشکی قانونی در چنین پرونده‌هایی است که می‌تواند نقش بسزایی در احراز واقعیت داشته باشد. با این حال، بهره‌گیری از نظریات پزشکی قانونی در مواردی که ادله دیگر ناکافی، متناقض یا مشکوک‌اند، نیازمند چارچوب دقیق حقوقی، تخصصی و قضایی است. پژوهش حاضر می‌کوشد با تحلیل ساختار و کارکرد نظریات پزشکی قانونی در فرآیند احراز جرائم منافی عفت به عنف، جایگاه و حدود تأثیر آن را در نظام عدالت کیفری ایران بررسی نماید.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی- تحلیلی بود. در این تحقیق تلاش شد با بهره‌گیری از تحلیل‌های نظری و مستندات میدانی، نقش نظریات پزشکی قانونی در اثبات و احراز جرائم منافی عفت به عنف در نظام عدالت کیفری جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گیرد.

در این پژوهش، روش گردآوری داده‌ها به دو صورت کتابخانه‌ای و اسنادی- تحلیلی بود. در بخش کتابخانه‌ای، با استفاده از منابع فقهی، حقوقی، پزشکی قانونی، اسناد رسمی، آراء دادگاه‌ها و نظریات مشورتی مراجع قضایی، مبانی نظری و قوانین مرتبط گردآوری شد. همچنین، با تحلیل رویه‌های قضایی موجود، رویه نهادهای پزشکی قانونی، و نظرات کارشناسان خبره، تلاش شد تا چارچوب تحلیلی جامعی برای شناخت جایگاه و میزان اثرگذاری نظریات پزشکی قانونی در فرآیند احراز جرائم منافی عفت به عنف ارائه شود.

ملاحظات اخلاقی. این پژوهش فاقد مصادیق انسانی زنده یا حیوانی در فرآیند مطالعه بوده و بر مبنای تحلیل منابع رسمی، مستندات قضایی و نظریات کارشناسی انجام شد. با این حال، در نقل مصادیق فرضی یا مستندات احتمالی از هویت اشخاص، رعایت محرمانگی و حفظ حریم خصوصی آنان به دقت مدنظر قرار گرفت. کلیه اصول اخلاق پژوهش، مطابق با دستورالعمل‌های کمیته‌های اخلاق در تحقیقات علوم انسانی رعایت شد.

تجزیه و تحلیل آماری. نظر به ماهیت توصیفی- تحلیلی این مطالعه و عدم بهره‌گیری از داده‌های کمّی، روش‌های آماری در فرآیند تحلیل به کار گرفته نشد. تحلیل داده‌ها عمدتاً مبتنی بر بررسی تطبیقی مستندات، تحلیل محتوای آراء و استنباط حقوقی از منابع فقهی و قانونی بود.

نتایج

یافته‌های این پژوهش، بر پایهٔ تحلیل محتوای قوانین، رویه‌های قضایی و مستندات پزشکی قانونی، به‌ویژه در چارچوب جرائم منافی عفت به عنف در نظام عدالت کیفری ایران، استخراج گردید. بررسی‌ها نشان داد که نظریات پزشکی قانونی به‌عنوان ابزاری تخصصی، نقش مهمی در احراز وقوع این جرائم ایفا می‌کند. یافته‌ها در دو محور اصلی شامل «کارکرد پزشکی قانونی در احراز جرائم جنسی به عنف» و «کاستی‌ها و چالش‌های موجود در این نظریات» طبقه‌بندی شدند.

۱. کارکرد معاینات پزشکی قانونی در احراز جرائم جنسی به عنف. در جرائم منافی عفت به عنف که معمولاً در خلأ ادله مستقیم و بدون حضور شاهدان عینی رخ می‌دهند، نظریات پزشکی قانونی واجد ارزش اثباتی مهمی هستند. [۱۴] نتایج بررسی‌ها نشان داد که معاینات تخصصی پزشکی قانونی می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در تشخیص وقوع رابطه جنسی و احراز عنصر «عنف» ایفا کند. این معاینات عمدتاً شامل سه دسته بودند:

الف) آنالیزهای زیستی و سم‌شناسی. در این بخش، بررسی نمونه‌های زیستی نظیر خون، ادرار، مایعات بدن و ترشحات واژینال با هدف تشخیص مصرف دارو یا مواد مخدر در زمان وقوع جرم، تعیین وضعیت روانی متهم یا بزه‌دیده، و بررسی وجود آثار تماس جنسی صورت گرفت. یافته‌ها نشان داد که سم‌شناسی پزشکی قانونی در تشخیص مصرف مواد و ارزیابی سطح آگاهی و اراده بزه‌دیده یا متهم، اهمیت ویژه‌ای دارد.

ب) آزمایش DNA. آزمایش ژنتیک در پرونده‌های منافی عفت با هدف احراز هویت متهم، پیوند وی به صحنه جرم یا بزه‌دیده و اثبات وقوع رابطه جنسی انجام پذیرفت. داده‌های تجربی نشان داد که این آزمایش در صورت انجام به‌موقع و قبل از شست‌وشوی بدن یا تخریب آثار صحنه، می‌تواند با دقت بالا ورود یا عدم ورود مظنون به صحنه و انجام عمل مجرمانه را روشن سازد.

ج) معاینات موضعی و بررسی‌های آسیب‌شناسانه. معاینات بالینی ناحیه تناسلی، پوست، ناخن‌ها و لباس بزه‌دیده برای تشخیص آثار فیزیکی مانند پارگی، کبودی، سایش، خراشیدگی و علائم مقاومت یا خشونت انجام شد. تحلیل این شواهد می‌تواند نقش کلیدی در تشخیص فقدان یا وجود رضایت در رابطه جنسی داشته باشد. خلاصه‌ای از آزمون‌ها و شواهد رایج در این معاینات در جدول ۱ نمایش داده شده است.

۲. بررسی موردی معاینات در زنان باکره و غیر باکره. نتایج تحقیق نشان داد که در زنان باکره، ازاله پرده بکارت مهم‌ترین شاخص در تشخیص تجاوز جنسی تلقی می‌شود. در مقابل، در زنان غیر باکره، بررسی بقایای منی، مو، آثار تماس فیزیکی و نتایج آزمایش DNA از اهمیت بیشتری

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

ISSN: 2383-3483; Journal of Police Medicine. 2024;13:e21

برخـوردار بـود. در پرونده‌هایـی کـه بزه‌دیـده شست‌وشـوی انـدام جنسـی پـس از وقـوع بـزه را انجـام داد یـا زمـان زیـادی از واقعـه گذشـته بـود، امـکان کشـف آثـار فیزیکـی محـدود شـد و نقـش معاینـات اولیـه به‌شـدت پررنگ‌تـر شـد.

جدول ۱. خلاصه‌ای از آزمون‌ها و شواهد رایج در معاینات موضعی و بررسی آسیب‌شناسانه

نوع شواهد	نمونه‌ها	نوع آنالیز	هدف
مایعات بدن	خون، ادرار	سم‌شناسی	تشخیص مصرف مواد
آثار تماس فیزیکی	منی، بزاق، موی زهار، ناخن	آزمایش DNA	تشخیص دخول، ارتباط با صحنه جرم
کبودی، پارگی، خراشیدگی	پوست، دستگاه تناسلی	معاینه بالینی	بررسی آثار مقاومت یا خشونت
الیاف خارجی و آثار تماس	الیاف لباس، خاک، فرش	بررسی میکروسکوپی	ارتباط متهم با صحنه جرم

۳. تحلیـل عناصـر رفتـاری و فیزیکـی مرتبـط بـا عنـف. مطالعـه حاضـر نشـان داد کـه آثـار جسـمانی ماننـد گازگرفتگـی، شکسـتگی ناخـن، خـراش روی بـدن متهـم یـا بزه‌دیـده و کبودی‌هـای مشـخص در اندام‌هـای خـاص، می‌توانـد نشـانه‌هایی از مقاومـت و عـدم رضایـت بزه‌دیـده باشـد. ایـن شـواهد در مرحلـه احـراز عنصـر «عنـف» نقـش مسـتقیمی داشـتند و در تحلیـل قضایـی از جایـگاه مهمـی برخوردارنـد.

۴. کاسـتی‌ها و چالش‌هـای نظریـات پزشـکی قانونـی در اثبـات عنـف. بـا وجـود نقـش پررنـگ و انکارناپذیـر نظریـات پزشـکی قانونـی، یافته‌هـای پژوهـش نشـان داد کـه ایـن نظریـات همـواره نمی‌تواننـد به‌تنهایـی معیـار قطعـی و کافـی بـرای احـراز عنصـر عنـف یـا وقـوع رابطـه جنسـی بـدون رضایـت باشـند. چالش‌هـا و محدودیت‌هـای مهـم بـه شـرح زیـر شناسـایی شـدند:

الـف) وابسـتگی شـدید بـه زمـان مراجعـه. در بسـیاری از مـوارد، تأخیـر در مراجعـه بزه‌دیـده بـه مراکـز پزشـکی قانونـی موجـب از بیـن رفتـن آثـار جـرم شـد. آزمایش‌هایـی نظیـر تشـخیص وجـود منـی یـا خراش‌هـای سـطحی تنهـا در صـورت مراجعـه زودهنـگام قابـل اتـکا بودنـد.

ب) فقـدان معیـار قطعـی بـرای تشـخیص عنـف. نظریه‌هـای پزشـکی قانونـی می‌تواننـد شـواهدی بـر وقـوع رابطـه جنسـی ارائـه دهنـد امـا به‌تنهایـی بـرای تشـخیص عنصـر «عنـف» کفایـت نمی‌کننـد. آثـار جسـمانی ممکـن اسـت ناشـی از روابـط جنسـی خشـن امـا رضایتمندانـه یـا فعالیت‌هـای غیرجنسـی نیـز باشـند. در ایـن شـرایط، تشـخیص عنـف صرفاً بـا اتـکای بـه نظـر پزشـکی قانونـی بـا ابهـام همـراه اسـت.

ج) چالـش در معاینـات زنـان متأهـل یـا فاقـد پـرده بـکارت. تشـخیص دخـول یـا رابطـه جنسـی در زنـان غیـر باکـره دشـوارتر بـود و نیـاز بـه شـواهد مکمـل ماننـد DNA و آثـار تمـاس فیزیکـی بیشـتر داشـت.

د) احتمال تفسـیر متفاوت شـواهد از سـوی کارشناسـان. کارشناسـی پزشـکی قانونـی، بـا وجـود ماهیـت علمـی، ممکـن بـود تحـت تأثیـر تجربـه، تخصـص یـا فشـارهای بیرونـی بـا تفسـیرهای متفـاوت مواجـه شـود.

هـ) عـدم هماهنگـی میـان دسـتگاه قضایـی و پزشـکی قانونـی. در برخـی مـوارد، قضـات بـدون شـناخت کافـی از محدودیت‌هـای علمـی نظریـات پزشـکی قانونـی، انتظـار ارائـه نظریـات قطعـی و غیرقابـل تردیـد داشـتند. ایـن امـر منجـر بـه صـدور آراء متناقـض و یـا بی‌اعتمـادی بـه نظریـات کارشناسـی شـد.

۵. نقـش ترکیبـی نظریـات پزشـکی قانونـی و سـایر ادلـه در فرآینـد اثبـات. یافته‌هـای پژوهـش نشـان داد کـه بـرای اثبـات وقـوع جـرم منافـی عفـت بـه عنـف، نظریـات پزشـکی قانونـی بایـد در کنـار سـایر ادلـه ماننـد اظهـارات بزه‌دیـده، تحقیقـات محلـی، اقاریـر متهـم، قرائـن و امـارات موجـود تفسـیر شـوند. هیچ‌یـک از ایـن ادلـه به‌تنهایـی کفایـت اثباتـی نداشـت؛ بلکـه ارزش اثباتـی آن‌هـا در تعامـل بـا یکدیگـر و در بسـتر خـاص هـر پرونـده تقویـت می‌شـد. بـرای مثـال، در یکـی از پرونده‌هایـی کـه بررسـی شـد، گرچـه شـواهد پزشـکی قانونـی دال بـر وجـود تمـاس فیزیکـی و پارگـی لبـاس وجـود داشـت، امـا انـکار مسـتمر متهـم، عـدم وجـود آثـاری از مقاومـت بدنـی بزه‌دیـده و اظهـارات متناقـض وی، دادگاه را بـه نتیجـه عـدم اثبـات عنصـر عنـف رسـاند. ایـن نمونـه نشـان داد کـه نظریـه پزشـکی قانونـی به‌تنهایـی نمی‌توانـد مـلاک قطعـی بـرای صـدور رأی باشـد.

۶. نقـش آمـوزش و آگاه‌سـازی در بهبـود کیفیـت نظریـات پزشـکی قانونـی. مطالعـه حاضـر همچنیـن نشـان داد کـه میـزان آگاهـی بزه‌دیـدگان از حقـوق و فرآیندهـای مراجعـه بـه پزشـکی قانونـی، نقـش مهمـی در کیفیـت شـواهد و دقـت معاینـات داشـت. در پرونده‌هایـی کـه بزه‌دیـده سـریع‌تر و بـا رعایـت اصـول بهداشـتی و قانونـی بـه مراکـز پزشـکی قانونـی مراجعـه کـرده بـود، امـکان احـراز دقیق‌تـر آثـار تمـاس، جمـع‌آوری نمونه‌هـای حیاتـی و انجـام آزمایشـات تخصصـی فراهم‌تـر شـده بـود.

۷. تحلیـل وضعیـت در رویـه قضایـی ایـران. تحلیـل رویـه قضایـی نیـز نشـان داد که در اغلـب آراء صـادره در خصوص جرائـم منافـی عفـت بـه عنـف، نظریـه پزشـکی قانونـی به‌عنـوان یـک قرینـه مهـم مـورد اسـتناد دادگاه قـرار گرفتـه اسـت. بـا ایـن حـال، در مـواردی کـه تضـاد بیـن اظهـارات طرفیـن و شـواهد پزشـکی وجـود داشـت، دادگاه‌هـا بعضاً بـر مبنـای سـایر قرائـن یـا احـراز فقـدان دلیـل کافـی، حکـم بـه برائـت متهـم صـادر کـرده بودنـد.

در جرائـم منافـی عفـت بـه عنـف، کـه معمـولاً در خلأ ادلـه مسـتقیم و بـدون حضـور شـاهدان عینـی رخ می‌دهنـد، نظریـات پزشـکی قانونـی از ارزش اثباتـی مهمـی برخوردارنـد. بـر اسـاس نظـر مرکـز تحقیقـات پزشـکی قانونـی کشـور، دقـت اغلـب معاینـات در صورتـی کـه ظـرف ۷۲ سـاعت نخسـت انجـام نشـوند، بـه شـدت کاهـش می‌یابـد.

یافته‌هـا نشـان داد کـه نظریه‌هـای پزشـکی قانونـی می‌تواننـد شـواهدی بـر وقـوع رابطـه جنسـی ارائـه دهنـد، امـا به‌تنهایـی بـرای تشـخیص عنصـر عنـف کفایـت نمی‌کننـد. زیـرا آثـار جسـمانی ممکـن اسـت ناشـی از روابـط جنسـی خشـن امـا

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

ISSN: 2383-3483; Journal of Police Medicine. 2024;13:e21

رضایتمندانه یا حتی فعالیت‌های غیرجنسی باشند. از این رو، تشخیص عنف صرفاً بر پایه نظر پزشکی قانونی همواره با ابهام همراه است.

بر این اساس، ضرورت آموزش عمومی به جامعه و نیز آموزش تخصصی به ضابطان قضایی، پرسنل بیمارستان‌ها و مشاوران روانی، به‌منظور هدایت سریع و صحیح بزه‌دیدگان به پزشکی قانونی، یک ضرورت عملیاتی محسوب می‌شود.

یافته‌های این تحقیق نشان داد که نقش پزشکی قانونی در اثبات جرائم منافی عفت به عنف، نقشی تعیین‌کننده اما نه مطلق است. نظریات کارشناسی، زمانی بیشترین ارزش اثباتی را دارند که به‌موقع، با دقت، و با اطلاع‌رسانی مناسب به بزه‌دیدگان انجام شوند و نیز در چارچوب تعامل با سایر شواهد و قرائن تحلیل شوند. همچنین آموزش، افزایش ظرفیت تخصصی کارشناسان، هماهنگی میان دستگاه قضایی و پزشکی قانونی و بازنگری در فرآیندهای ارجاع و بررسی، از جمله الزامات تقویت این نقش در نظام عدالت کیفری ایران به شمار می‌آید.

بحث

تحلیل یافته‌های این پژوهش نشان داد که نظریات پزشکی قانونی، علی‌رغم جایگاه حساس خود در فرآیند احراز جرائم منافی عفت به عنف، نمی‌توانند همواره به‌عنوان ابزار اثباتی مستقل و قطعی مورد استفاده قرار گیرند. این مسئله، بازتابی از ماهیت ترکیبی و پیچیده این دسته از جرائم بود که در آنها، عناصر ذهنی چون رضایت و اکراه، نقشی کلیدی داشتند و صرف داده‌های زیستی یا فیزیکی نمی‌توانستند گره‌گشای کامل واقعیت کیفری باشند.

نخست، یافته‌ها بر اهمیت کارکرد پزشکی قانونی به‌عنوان مرجع تخصصی در تشخیص آثار جسمانی، روانی و بیولوژیک در پرونده‌های تجاوز جنسی تأکید داشتند. این یافته با مطالعات قبلی همچون پژوهش محمودی و همکاران (۱۴۰۰) همخوانی دارد که نشان داده‌اند نظریات پزشکی قانونی در بیش از ۷۰ درصد موارد به‌عنوان مبنای اولیه تصمیم‌گیری قضات در احراز رابطه جنسی تلقی می‌شود [۱۵]. با این حال، داده‌های موجود، به‌ویژه در خصوص تأخیر در مراجعه بزه‌دیده، ضعف در تشخیص نوع پرده بکارت یا نبود آثار جسمانی، کارآمدی نظریات پزشکی قانونی را محدود می‌سازد.

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، همان‌گونه که در گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۹) نیز تصریح شده است، تأثیرپذیری شدید معاینات از زمان وقوع حادثه است. بر اساس این گزارش، هر یک روز تأخیر در مراجعه می‌تواند تا ۳۰ درصد دقت آزمایش‌های زیستی را کاهش دهد [۱۶]. این نکته ضرورت وجود یک پروتکل هماهنگ میان ضابطان قضایی و پزشکی قانونی را برای معاینه فوری قربانیان دوچندان می‌سازد.

از سوی دیگر، معاینات زنان غیر باکره که فاقد پرده بکارت بودند، با ابهامات بیشتری مواجه بود. یافته‌های حاضر با مطالعه *قائمی‌نیا* و *خسروی‌نژاد* (۱۳۹۹) مطابقت دارد؛ این پژوهش نشان داده است که در بیش از نیمی از موارد مربوط به زنان متأهل یا غیر باکره، تنها شواهد زیستی و DNA می‌توانند نقش اثباتی نسبی ایفا کنند [۱۷].

در خصوص عنصر «عنف» نیز یافته‌ها نشان داد که پزشکی قانونی قادر به تشخیص قطعی آن نیست؛ چرا که آثار جسمانی مقاومت یا خشونت می‌توانند منشأ غیرجنایی نیز داشته باشد. در مطالعه‌ای تطبیقی که توسط *Alder* (۲۰۲۱) انجام شد، مشخص گردید که در ۴۰ درصد پرونده‌های تجاوز منجر به تبرئه، نبود آثار جسمانی به‌عنوان دلیل اصلی در ناتوانی برای اثبات عنف ذکر شده است [۱۸]. این امر نشان می‌دهد که دادرس باید علاوه‌بر نظریات پزشکی قانونی، به سایر شواهد رفتاری، روان‌شناختی و قرائن قضایی توجه داشته باشد.

از دیگر مشکلات شناسایی‌شده، احتمال بروز اختلاف‌نظر میان کارشناسان پزشکی قانونی بود. همان‌گونه که اسماعیلی، *مظاهری* و *زندیان* (۱۴۰۰) گزارش کرده‌اند، اختلاف‌نظر میان دو کارشناس در تفسیر یک معاینه، می‌تواند اعتبار نظریات کارشناسی را زیر سؤال ببرد و فرآیند رسیدگی را با تردید مواجه سازد [۱۹]. این مشکل در شرایطی که قاضی فاقد دانش پزشکی است، می‌تواند به تصمیمات نادرست یا ناعادلانه منجر شود.

همچنین، گزارش دادستانی کل کشور (۱۴۰۲) نشان داده است که در برخی دادگاه‌ها، رویه‌های قضایی فاقد چارچوبی منظم برای تحلیل نظریات پزشکی قانونی هستند و برداشت‌های شخصی قضات در اولویت قرار می‌گیرد [۸].

نکته مهم دیگر، عدم توانایی پزشکی قانونی در تشخیص رضایت بود. همان‌گونه که در پژوهش *Hobbs* و *Smith* (۲۰۲۰) آمده است، رضایت در روابط جنسی یک امر ذهنی و روانی است و تنها در صورتی قابل استنتاج از شواهد پزشکی است که آثار فیزیکی مشخصی از مقاومت موجود باشد [۱۹]. در نتیجه، تمرکز صرف بر معاینات بالینی و آزمایشگاهی، بدون تحلیل رفتاری و روان‌شناختی، می‌تواند نتیجه‌ای ناقص ارائه دهد.

نهایتاً، به‌رغم این کاستی‌ها، نظریات پزشکی قانونی همچنان ابزار ضروری در پرونده‌های جرائم جنسی محسوب می‌شوند. برای ارتقاء کارایی این نظریات، توصیه می‌شود:

۱) بازنگری در دستورالعمل‌های تخصصی معاینه قربانیان؛

۲) افزایش آموزش قضات در خصوص قابلیت‌ها و محدودیت‌های پزشکی قانونی؛

۳) استفاده از تیم‌های بین‌رشته‌ای (پزشکی، روان‌شناسی، جرم‌شناسی) برای تحلیل جامع‌تر پرونده‌ها؛

۴) تدوین پروتکل استاندارد برای بررسی عنف و رضایت.

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

ISSN: 2383-3483; Journal of Police Medicine. 2024;13:e21

نتیجه‌گیری

این مطالعه نشان می‌دهد که نظریات پزشکی قانونی نقش مؤثر اما غیرقطعی در فرآیند احراز جرائم منافی عفت به عنف دارند. قابلیت اثباتی این نظریات در تعامل با سایر ادله و تحت تأثیر عواملی چون زمان مراجعه بزه‌دیده، کیفیت جمع‌آوری شواهد و محدودیت‌های تخصصی شکل می‌گیرد. بنابراین، بهره‌گیری ترکیبی و هوشمندانه از پزشکی قانونی در کنار سایر ابزارهای کشف حقیقت، شرط تحقق عدالت کیفری مؤثر در این‌گونه جرائم است.

نکات بالینی کاربردی برای پلیس.

۱. تسریع در ارجاع بزه‌دیدگان جرائم جنسی به پزشکی قانونی، به افزایش دقت تشخیص و حفظ شواهد حیاتی کمک می‌کند.
۲. آموزش ضابطان دادگستری در زمینه رفتار صحیح با بزه‌دیدگان و مستندسازی ادله پزشکی، موجب ارتقای کیفیت گزارش‌های کارشناسی خواهد شد.
۳. تأکید بر جمع‌آوری سایر قرائن مانند گزارش محل وقوع جرم، اقاریر و شهادت شهود، برای تقویت استنادپذیری نظریه پزشکی قانونی ضروری است.
۴. آگاهی‌بخشی به عموم، خصوصاً زنان و نوجوانان، درباره لزوم مراجعه سریع به مراکز تخصصی پس از وقوع بزه، نقش کلیدی در اثربخشی روند رسیدگی ایفا می‌کند.
۵. ایجاد هماهنگی بین پلیس، دستگاه قضایی و پزشکی قانونی برای طراحی سازوکار ارجاع فوری و بدون تشریفات زائد، در افزایش ضریب موفقیت پرونده‌های منافی عفت مؤثر است.

تشکر و قدردانی: نویسندگان از همکاری کارشناسان پزشکی قانونی، ضابطان محترم قضایی و همکاران علمی پژوهش که در فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها یاری‌رسان بوده‌اند، صمیمانه قدردانی می‌نمایند.

سهم نویسندگان و منابع مالی: نعمت‌اله ناروقه، ارائه ایده و طراحی مطالعه، جمع‌آوری داده، تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ محسن رضایی، ارائه ایده و طراحی مطالعه، جمع‌آوری داده، تجزیه و تحلیل داده‌ها. همه نویسندگان در نگارش اولیه مقاله و بازنگری آن سهیم بودند و همه با تأیید نهایی مقاله حاضر، مسئولیت دقت و صحت مطالب مندرج در آن را می‌پذیرند.

تعارض منافع: بدین‌وسیله نویسندگان مقاله تصریح می‌نمایند که هیچ‌گونه تعارض منافعی در قبال مطالعهٔ حاضر وجود ندارد.

حامی مالی: حامی مالی این تحقیق مرکز نظامی مورد مطالعه بود.

Reference

1. Omidi, Jalil, Javanmardi Saheb, Morteza, & Moradpour, Zhila. (2019). The role of the judge's knowledge in proving coercion and duress in crimes against chastity: Theoretical studies and practical experiences. Islamic Jurisprudence and Law Studies, 11(20), 65–94. https://sid.ir/paper/386071/fa
2. Ghadami Azadeh, M., Bahari, M., Lak, A., Atabaki, M., & Zare, H. (2019). Tajavoz be anf dar hoquq-e keyfari-ye Iran [Rape in Iranian criminal law]. Journal of Law, University of Isfahan, 6(2), 35–64. Available from: https://daadafarin.ui.ac.ir/article_24285.html?lang=faSpanlou M, Goldouzian I, Kalantari K. Challenges of proving rape claims in the Iranian criminal process. Criminal Law Teachings. 2020;17(19):3-34. Available from: https://sid.ir/paper/384758/fa
3. Siavashi S, Farajihah M, Mirkhalili M. Psychological, physical, and emotional consequences of incestuous sexual abuse. Social Welfare. 2022;22(84):175-228. http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3856-fa.html
4. Sadeghnia M, Mohammadnasl GhR, Khajehnouri Y. Solutions for healing spiritual harms caused by crime in Iranian and comparative law. Criminal Law and Criminology Studies. 2021;9(18):303-25. Available from: https://jclc.sdil.ac.ir/article_139948.html
5. Seyed Hosseini SL. The role and jurisdiction of forensic medicine in detection and proof of sexual crimes. The 10th International and National Conference on Management, Accounting and Law Studies; 2024 Apr; Tehran, Iran. Available from: https://civilica.com/doc/2042387
6. Lewis T, Klettke B. Medical evidence in child sexual assault cases. J Crim Psychol. 2012;2(2):140–52. doi:10.1108/20093821211264450. Available from: https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/20093821211264450/full/html
7. McGregor MJ, Du Mont J, Myhr TL. Sexual assault forensic medical examination: is evidence related to successful prosecution? Ann Emerg Med. 2002 Jun;39(6):639-47. Available from: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0196064402057463
8. Waltke H, LaPorte G, Weiss D, Schwarting D, Nguyen M, Scott F. Sexual assault cases: Exploring the importance of non-DNA forensic evidence. NIJ J. 2018; (279):1-4. Available from: https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/250704.pdf
9. Ingemann-Hansen O, Brink O, Sabroe S, Sørensen V, Charles AV. Legal aspects of sexual violence—Does forensic evidence make a difference? Forensic Sci Int. 2008 Sep 18;180(2-3):98-104. Available from: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0379073808003113

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]

10. Campbell R, Javorka M, Hetfield M, Gregory K, Vollinger L, Ma W. Developing trauma-informed research methods: Using proxy respondents to assess sexual assault survivors' experiences seeking medical forensic exams. Violence Vict. 2022 Jan 3;36(6):793-807. Available from: https://connect.springerpub.com/content/sgrvv/36/6/793.abstract

11. Gray-Eurom K, Seaberg DC, Wears RL. The prosecution of sexual assault cases: correlation with forensic evidence. Ann Emerg Med. 2002 Jan;39(1):39-46. Available from: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0196064402079362

12. Azizi R, Tavajohi AA, Rajabiyeh MH, Gol Khandan S. Trials to criminal law and forensics in the fundamental origins of crime. Medical Law J. 2021 Apr 10;15(56):159-78. Available from: https://ijmedicallaw.ir/browse.php?a_id=1297&sid=1&slc_lang=en

13. Azizi, R., Tavajohi, A. A., Rajabiyeh, M. H., & Gol Khandan, S. (2021). Trials to criminal law and forensics in the fundamental origins of crime. Medical Law Journal, 15(56), 159–178. https://ijmedicallaw.ir/browse.php?a_id=1297&sid=1&slc_lang=en

14. Islamic Parliament Research Center. Expert report on the efficiency of forensic medicine in sexual crime cases. Report no: 14265; 2020.

15. Omidi J, Javanmardi Saheb M, Moradpour Zh. The role of the judge's knowledge in proving coercion and force in crimes against chastity: Theoretical analyses and practical experiences. Islamic Jurisprudence and Law Studies. 2019;11(20):65–94. Available from: https://sid.ir/paper/386071/fa

16. Golzar Sh. Hymen restoration: benefit or harm? Medical Law J [Internet]. 2019;13(50):155–67. Available from: https://sid.ir/paper/525085/fa

17. Williams CM. Evidentiary discrepancies in sexual assault casework within the US. Forensic Sci Res. 2021;6(3):189–94. doi:10.1080/20961790.2021.1960465.

18. McGregor MJ, Du Mont J, Myhr TL. Sexual assault forensic medical examination: is evidence related to successful prosecution? Ann Emerg Med. 2002 Jun;39(6):639-47. doi:10.1067/mem.2002.123694

19. Ingemann-Hansen O, Charles AV. Forensic medical examination of adolescent and adult victims of sexual violence. Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol. 2013;27(1):91–102. doi:10.1016/j.bpobgyn.2012.08.014.

[Downloaded from jpmed.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.30505/13.1.21]